

Denne lista ligger i et underområde til: <http://www.hf.uib.no/i/Nordisk/navn/freg/> (ta ev. kopi til nettleseren)

Ansvarlig for innholdet: Ivar Utne, Nordisk institutt, Universitetet i Bergen

ivar.utne@nor.uib.no

Første gang lagt ut: 12.06.2007 22:30

PERSONNAVNLOVEN, § 6 1. LEDD 1. PUNKTUM (1. SETNING) – ENDRING NÆRMERE ALMINNELIG UTTALE OG SKRIFTSPRÅKET FOR ØVRIG

Den viktigste målgruppa for denne framstillinga er navnesaksbehandlere ved folkeregistera og hos fylkesmennene.

Navnesaker skal avgjøres med grunnlag i lov om personnavn og Rundskriv G-20/2002 (se referanser på overordna nettside). Framstillinga nedenfor innholder råd om hvordan en kan løse navnesaker for endring av skrivemåter for etternavn slik at de kommer nærmere den alminnelige uttalen eller norske stavemåter etter reglene i § 6 1. ledd 1. punktum. Dette er mine (IU) tolking av reglene. Dersom disse rådene kan komme i motsetning til de nevnte dokumenta, er det de styrende dokumenta som gjelder.

Til saksbehandlere: Her er mange detaljer. Ta gjerne kontakt om det trengs.

© **Opphavsrett og kopirett til denne framstillinga:** Ivar Utne. Den kan ikke distribueres i strid med åndsverksloven. Eksempler kan brukes med referanse til overskriften og forfatteren.

Oversikt over behandlingsmåter

Med § 6 1. ledd 1. punktum kan en få godkjent ei "endring av stavemåten av et etternavn som bringer stavemåten nærmere den alminnelige uttalen av navnet eller nærmere skriftspråket for øvrig". Dette kan en gjøre uten hensyn til om en ønsker et etternavn som er beskytta som etternavn, eller som på andre måter kan komme i konflikt med andre navn. Det samme gjelder for mellomnavn, fordi en kan bruke § 6 og § 9 (om mellomnavn) i sammenheng.

Den praktiske gjennomføringa av reglene i § 6 1. ledd 1. punktum kan oppsummeres med disse mulighetene for endringer. Eksempler på etternavn nedenfor har opplysninger om antall bærere i Norge pr. 1.1.2007 i en parentes etter navnet. Endringer som ikke skal gjøres, er merka med utropstegn, "!". Pil (hake, >) viser fra gamle til nye former. Flere gamle eller nye former er skilt med komma.

e1	<p>Endring fra eldre stoveprinsipper til moderne rettskrivinger for bokmål, nynorsk eller samisk, i Norge. Samisk er ikke behandla i denne framstillinga, se også pkt. r5 nedenfor.</p> <p>Noen sentrale endringer i stavemåter, med eksempler fra dansk-norsk:</p> <p>aa > å, ch > k, c > k/s, th > t, q > k, w > v, x > ks, z > s, fjerne stum h (dahl > dal), e (-lie > li), ld > ll og nd > nn (avhengig av sammenheng), fordoble konsonanter (op- > opp-), forenkle vokaler (-huus > -hus), modernisere diftonger (ej, ey > ei; ou, ow > au; øj, øi > øy).</p> <p>Eksempler fra eldre nynorsk (landsmål): stum d (-lid > -li), u > o (upp- > opp-)</p> <p>Det kan være større utskiftinger som:</p>
----	--

	<p>-ager (brukt i betydninga 'åker') > -aker (nærmere, men eldre rettskriving; se pkt. e4) > -åker (eneste form i dagens rettskriving) Eks.: Bergsager (19) > Bergsaker (112) > Bergsåker (5)</p> <p>-ø (brukt i betydninga 'øy') > -øy Eks.: Melø (61) > Meløy (52)</p> <p>Flere eksempler på navn med endringer i stavemåter fins i ei egen liste nedenfor.</p>
e2	<p>Endringer kan normalt bli gjort i forhold til den skriftspråkstradisjonen som avvek fra uttalen, dvs. bruk av dansk i Norge fra rundt 1600-1700-tallet. Det innebærer at en ikke endrer på skrivemåter som bygger på eldre norsk uttale talemålsutvikling før det. Det vil bl.a. si at en ikke endrer:</p> <p>! -as > -ås, om landskap eller mytologisk gud ! Østen- > Øystein- el.likn. ! Esten- > Eistein- el.likn. ! Even- > Eivind, Øyvind el.likn.</p>
e3	<p>Endringer i eldre stavemåter i opphavlig svenske og danske etternavn bør vanligvis kunne gjennomføres. Grunnen er at det oftest er eldre staveprinsipper som også har blitt brukt i dansk og annen staving i Norge.</p> <p>Eks.: Løfgren (89), Løfgreen (6), Løvgreen (9) > Løvgren (109)</p>
e4	<p>Også endring nærmere prinsippene i dagens rettskrivinger for bokmål, nynorsk eller samisk, dvs. prinsipper på et stadium mellom dem som er brukt i aktuelle navn og dagens prinsipper; f.eks.:</p> <p>-ager > -aker (nærmere, men eldre rettskriving; se også pkt. e1) > -åker (eneste form i dagens rettskriving) Eks.: Hjertager (14) > Hjertaker (80); se også pkt. e1</p>
e5	<p>Endring av deler av etternavn, som også er ei endring nærmere dagens rettskrivinger.</p> <p>F.eks.: Høiseth (336) > Høiset (12), Høyseth (13) (Dagens rettskriving: Høyset (28), Høgset (344).) (Fri form for øvrig: Høgseth (352).</p>
e6	<p>Endring mellom navn som består av ord der det er valgformer med ulik uttale innenfor dagens rettskrivinger, kan vanligvis ikke gjennomføres etter § 6 1. ledd 1. punktum. Grunnen er at endringer etter bestemmelsen skal gjøres til former med alminnelig uttale, som vil si at endringene skal gjøres fra former som ikke er alminnelige. Rettskrivingene inneholder bare alminnelige former.</p> <p>Som følge av det vil det ikke være rimelig med endringer mellom disse navna:</p> <p>! Høgnes (34) <> Høynes (133) ! Løvåsen (156) <> Lauvåsen (6) ! Leren (278) > Leiren (92)</p>
e7	<p>Ikke fornorsking av utenlandske etternavn, f.eks. ikke:</p> <p>! Moreau (9) > Morå (4) ! Moore (87) > Mår (6) ! Brown (282) > Braun (63)</p>

e8	Endring til skrivning av talemålsformer som skal bygge på dagens rettskrivingsprinsipper. Oversikt over sentrale rettskrivingsprinsipper fins nedenfor.
----	---

Oversikt over sentrale rettskrivingsprinsipper som kan være aktuelle for endring av etternavn med grunnlag i § 6 1. ledd 1. punktum kommer her. Særlig gjelder dette for navn der en skal ha skrivemåter nærmere uttalen.

r1	Samme stavemåte for navneledd som tilsvarende ord i ordlister; f.eks.: - "stein" eller "stæin" og ikke "stæin"; - "land" og ikke "lann" Det vil si at Stæinslann ikke kan regnes som å bringe skrivemåten nærmere skriftspråket, og at det ikke er en måte å bruke uttalenær stavemåte etter reglene i § 6 1. ledd 1. punktum
r2	Samme stavemåte for navneledd som tilsvarende navneledd i offentlig normerte navn på gårdsbruk eller andre stedsnavn; f.eks. -rud, og ikke -ru -rød, og ikke -rø -set, og ikke -sett -stad, og ikke -sta
r3	Dersom det ikke fins normert stavemåte, bør en normalt velge stavemåter innenfor den variasjonen som er i bruk for stavemåter for samme uttale bygd på rettskrivingsprinsipper for dagens norsk. Det gjelder hva som er brukt både i ord generelt og i offisielle former av navn på gårdsbruk og steder med navn som ligger nær i uttale. Dette gir rom for valg mellom o/å, æ/e, u/o, skj/sj, kj/tj, og gj/j. Det skal f.eks. ikke skrives "kji", "kji", "gji" eller "gjy", der det etter rettskrivinga skal være "ki", "ky", "gi" og "gy". Dvs. ikke: Gjilje og Kjhl. Bruken av stavemåter er også styrt av regler for ordsammensetning, f.eks. Heggstad (177) skal skrives med gg, fordi det er bygd på hegg+stad, uten hensyn til at det ofte har uttalen /hekksta/.
r4	En kan også ha støtte i språklig opphav til et navn, f.eks. som navn på gårdsbruk eller sted. Ei endring fra Fjeldsgaard (44) til Fjeldskår (59), kan være mulig fordi opphavet til sisteleddet i navnet er "skår" (betydninga 'berghylle') i dette tilfellet. Uttalen er den samme. Slike endringer mer mest aktuelt når en skal endre skrivemåte med grunnlag i uttale. Ut over det er det normalt ikke aktuelt å gå tilbake til skrivemåter som bygger på historiske former, jf. pkt. e2 ovenfor.
r5	Nord-samisk rettskriving er dokumentert i Brita Kåven m.fl.: Sámi-dáru sátnegirji [Samisk-norsk ordbok], 1995; og Klaus Peter Nickel: Samisk grammatikk. 2. utg. 1995. Opplysninger om de øvrige samiske rettskrivingene kan skaffes hos meg.

Annet:

Endringer mellom etternavnsendingene -sen, -ssen, son og liknende blir ikke behandla som navneendring etter § 6 1. ledd 1. punktum, men som navneskifte etter § 3 og § 4.

De som har skifta til frie etternavn med eldre skrivemåter, kan senere få dem endra til moderne skrivemåter etter § 6.

Avvik fra reglene for endring i § 6 1. ledd 1. punktum kan behandles som navneskifter etter § 3 og § 4 i navneloven. Det gjelder også skifter til etternavn som har eldre eller andre forvanska skrivemåter.

En kommentar til første avsnitt under pkt. 3.8.1, s. 44–45, i Rundskriv G-20/2002:

Dette avsnittet i rundskrivet gjelder hele § 6. Avsnittet forklarer først hva som er hovedreglene for å gi navn etter § 3 i de første 7 1/2 linjene, altså ikke reglene i § 6. Deretter kommer forklaringa for hva som skiller § 6 fra dette, dvs. herfra: "Betydningen av § 6 ...". Det sentrale i den delen av forklaringa i det avsnittet er at bruk av § 6 verken krever samtykke for navn som er like beskytta etternavn i § 3 2. ledd, eller krever at en tar hensyn til reglene som begrenser adgangen til nye navn i § 3 3. ledd.

Dette avsnittet blir av noen misforstått fordi de oppfatter første delen av avsnittet som ei forklaring om hvordan § 6 skal praktiseres.

Eksempler på endring fra eldre stoveprinsipper til moderne rettskrivinger for bokmål og nynorsk (jf. pkt. e1 ovenfor)

Eksemplene for resultat av endringer er henta fra beskytta navn pr. 1.1.2007. Det vil si at alle de eksemplene kan bli resultat av § 6 1. ledd 1. punktum.

Oversikten har eksempler på hele navn og på navneledd, som f.eks. ledda -rygh og -lie.

1) Endring fra konsonanter som ble brukt i eldre norsk og dansk-norsk:

B > fjernes når dem er stum, etter m:

Houmb (111) > Houm (15)

Hvamb (59) > Hvam (121)

B > P:

Esbensen (83) > Espensen (22)

C > K:

Castberg (79) > Kastberg (i bruk)

Clementsens (135) > Klementsens (96)

Christianslund (20) > Kristianslund (44)

C > S:

Cederholm (13) > Sederholm (16)

CH > K, KK

Ørebech (34) > Ørebekk (9)

D, fjerner stum d, som ble brukt i eldre nynorsk (landsmål):

-lid > -li

Slåttelid (64) til Slåtteli (4)

DT > TT:

Fedt (16) > Fett (17)

D > T:

Forfod (52) > Forfot (106)

F > V:

Berggraf (43) > Berggrav (38)

Lagerløf (i bruk) > Lagerløv (27)

Løfgren (89), Løfgreen (6) > Løvgreen (9), Løvgren (109)

-hoff og -hof > -hov

G > K:

Wangsvig (5) > Wangsvik (68), Vangsvik (17)

-ager > -aker (nærmere, tidligere rettskr.), -åker (dagens rettskr.)
Bergsager (19) > Bergsaker (112) > Bergsåker (5)
Flagstad (151) > Flakstad (175)
Bøgh (54) > Bøk (i bruk) (også fjerning av H)

H, fjerne:

Dahl (11653) > Dal (126)
Lehre (116) > Lere (6)
Pehrson (50) > Person (115)
Johnsrud (1285) > Jonsrud (116)
Myhr (673) > Myr (34)
Thune (590) > Tune (50)
Uhre (100) > Ure (81)

-rygh > rygg
-engh > eng
-bergh > berg

H: se også TH

LD > LL:

-vold > -voll
Woldseth (232) > Vollset (98), Wollseth (12), Voldseth (92), Voldset (52)
-fjeld > -fjell
Fjeldvig (30), Fjeldvik (57) > Fjellvik (54), Fjellvig (0)
-fald > -fall
Faldbakken (15) > Fallbakken (13)
Leirfald (4) > Leirfall (60)

ND > NN:

-mand > -mann
Hermansen (30) > Hermannsen (25) (Hermansen (3523) er fritt.)
- ikke -sand > -sann, se den generelle kommentaren ovenfor

Q > K:

Qvist (63) > Kvist (170)
Berqvam (16) > Berkvam (6) (Bergkvam, 22)

QU > KV:

Quist (39) > Kvist (170)
Queseth (15) > Kveseth (121), Kveset (6)

TH > T:

Opseth (225) > Opset (4);
Nesthun (17) > Nestun (21)
Thorpe (34) > Torpe (97)
Thomassen (5685) > Tomassen (130)
Thorsen (4986) > Torsen (137)
Anthonisen (151) > Antonisen (58)

W > V:

Wangsvik (68) > Vangsvik (17)
Weel (68) > Veel (56), Vel (0)
Worren (285) > Vorren (181)
Willumsen (498) > Villumsen (24)
Waag (136), Wåg (18) > Vaag (165), Våg (117)

X > KS:

Hexum (19) > Heksum (13)
Saxegaard (146), Saxegård (43) > Saksegård (5)

Oxholm (64) > Oksholm (15)
Axelberg (12) > Akselberg (131)
Bendixsen (11) > Bendikssen (26)

Z > S:

Ertzgaard (41) > Ertsgaard (20), Ertsgård (12)
Zetterberg (6) > Setterberg (13)
Mentzen (49) > Mentsen (21)

2) Endring fra eldre bruk av vokaler:

EY, EJ > EI:

Heje (13) > Heie (141)
Heyerdahl (382), Heyerdal (4) > Heierdahl (6), Heierdal (4)

OW, OU > AU:

Owren (199), Ouren (72) > Auren (54)
Ougland (49) > Augland (135)

OU > O:

jf. Ous (72), Os (405)
Ouff (49) > Off (13) (fra O i Re i Vestfold)

U > O:

upp > opp; brukt slik i eldre nynorsk (landsmål)
Uppheim (67) > Oppheim (101)

Æ > E:

Fagerbæk (19) > Fagerbekk (79) (her også fordobling av konsonant)
Stabæk (127) > Stabekk (68) (her også fordobling av konsonant)
Oanæs (10) > Oanes (46)
Wormnæs (12) > Wormnes (14), Vormnes (i bruk)
Tertnæs (8) > Tertnes (68)

ØI, ØJ > ØY:

Bøie (17), Bøje (10) > Bøye (37)
Øi (52) > Øy (141)
Øia (75) > Øya (120)
Øiestad (244) > Øyestad (9)
Solhøi (55) > Solhøy (22)
Høiset (336), Høiset (12) > Høyseth (13), Høyset (28)

AA > Å:

Waaseth (8) > Våseth (4), Våset (34)
Bjellaas (6) > Bjellås (29)
Fjeldaas (40) > Fjellås (43)

3) Forenkling av vokaler:

Fordobla vokaler ble i dansk-norsk brukt for lang vokal-uttale.

EE > E:

Leere (25) > Lere (6)
Feet (93) > Fet (106)

Bruk av dobbel e i -sveen er ikke lang e skrevet som to e-er, men to stavinger, f.eks. Brusveen (143). Disse skal ikke endres etter denne regelen.

II > I:

Giil (137) > Gil (58)

Kiil (299) > Kil (4)

OO > O:

Floor (66) > Flor (82) (jf. Floer)

jf. Oos (9), Os (405)

UU > U:

Huus (286) > Hus > (156)

Ophuus (32) > Opphus (18)

Kjuus (71) > Kjus (167)

4) Fjerning av stum E etter en annen vokal:

Dette gjelder bruk av E for å vise at vokalen foran skal uttales som lang.

AE:

Bae (167) > Ba (6) (bærerne av Ba har dette med arabisk og annet asiatisk opphav.)

IE:

-lie > -li

Aulie (373) > Auli (31)

Kiel (16) > Kil (4)

OE:

-boe > -bo

Bjørneboe (45) > Bjørnebo (77)

-moe > -mo

Gansmoe (73) > Gansmo (64)

Floer (91) > Flor (82) (jf. Floor)

ØE:

-bøe > -bø

Dalsbøe (13) > Dalsbø (193)

-støe > -stø

Gangstøe (28) > Gangstø (171)

AAE:

Overaae (33) > Overaa (70) (Overå (279) er fritt.)

Kaae (i bruk) > Kaa (0), Kå (i bruk)

5) Fordobling av konsonant:

Dansk-norsk brukte ofte enkel konsonant der moderne norsk har dobbel. Særlig gjaldt i slutten av ord og av navn.

Opheim (1392) > Oppheim (101)

Ophaug (235) > Opphaug (37)

Langbak (14) > Langbakk (85)

Fagerbæk (19) > Fagerbekk (79) (her også endring av vokal)

Grønvold (1235), Grønvoll (99) > Grønnvold (11), Grønnvoll (17)

Hegstad (350), Hægstad (66) > Heggstad (177)

Hegseth (139) > Heggseth (9) (Hegset (6) > Heggset (207), som er fritt.)

<>